
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

KIRGIZİSTAN'DA DİN-SİYASET İLİŞKİSİ VE DİN EĞİTİMİ

Dilara TINAS*

Giriş

Orta Asya'daki bütün Müslüman halklar gibi Kırgızlar da Çarlık Rusyası dönemi dâhil olmak üzere iki asrı aşan bir zaman zarfında Hristiyanlaştırma ve sonrasında Sovyetler Birliği idaresinde Marksist-Leninist politikalarla ateistleştirilmeye çalışılmıştır. Ancak, köklü tarih ve medeniyete sahip olan Kırgızlar, milli ve manevi değerlerini koruyabilmişlerdir. Tarihte Kök Tengri inancı başta olmak üzere farklı din ve inançlara inanan Kırgızlar, 7. yüzyılda İslam'la tanışmışlar ve kısa bir süre içerisinde Müslümanlığı bütün usul ve esasları ile benimsemişlerdir. Tarihi kaynaklarda Kırgızların Müslümanlığı ve dinî yaşamları ile ilgili birbirinden farklı ve çelişkili nakiller bulunmaktadır. Büyük çoğunluğu seyyahların gözlem ve duyularına dayanan nakillerin çoğu, bölgenin tarihi geçmişi ile örtüşmediği gibi dönemin coğrafi ve iklim koşullarından kaynaklanan yaşam tarzını görmezden geldiği hususu ortadadır. Her şeyden öte, bu kusurlu bakış açısı Kırgızları, Türkistan'ın diğer Türk halklarından ayıran bir bakışı yansıtmaktadır.

Bu çalışma¹⁴⁵, Egemen Kırgızistan'ın 1990'ların başından günümüze din-siyaset ilişkilerinin genel çerçevesini verdikten sonra yasal ve kurumsal yapılanmalar da dikkate alınarak Kırgızistan'daki din eğitimine odaklanmıştır.

* Dr. Öğr. Üyesi, Gaziantep Üniversitesi İlahiyat Fakültesi.

145 Kitap bölümü olarak hazırladığımız bu çalışma, Ankara Üniversitesi SBE tarafından kabul edilen 2000 tarihli "Din eğitiminin genel eğitim içindeki yeri ve Kırgızistan'daki durum" adlı yüksek lisans tezi ile 2006 tarihli "Kırgızistan'da orta mekteplerdeki Adep Sabagı dersinde din eğitimi ile ilgili amaçların gerçekleştirme düzeyi (OŞ örneği)" adlı doktora tezinden üretilmiştir.

KAYNAKLAR

Akiner, Ş., Türk Ansiklopedisi, “Sovyet Sonrası Orta Asya Cumhuriyetlerinde Modernleşme, Siyaset ve İslam”, (Çev: Barış Öngel), Ankara, C.19, 2002.

Akramova, D., Din Eğitiminin Genel Eğitim İçindeki Yeri ve Kırgızistan’daki Durum, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2000.

Akramova, D., Kırgızistan’da Orta Mekteplerdeki “Adep Sabagı’ Dersinde Din Eğitimi İle İlgili Amaçların Gerçekleşme Düzeyi (Oş Örneği), Ankara Üniversitesi SBE, Yayınlanmamış Doktora Tezi, 2006.

Artıkbayev, T., “K Voprusu o Meste İslama v Sotsiokulturnoy i Politicheskoy Jizni Tsentralnoaziatskih Narodov”, İslam v İstorii Kırgızskoy Gosudartstvennosti, Bişkek, 1997.

Cihan, Ahmet., Kırgızistan’da Din Eğitimi Veren Kurumlar, İslâm Araştırmaları Dergisi, Sayı 14, İstanbul, 2005.

Asanov, A., “Kırgız Respublikasında Dinîy Bilim Beruunun kee bir Problemaları”, Oş Mamlekettik Universitetinin İlmîy Jurnalı, Oş, 2015.

Bazarbayev, Ş., Ruhîy Madaniyat Jana Din, Oş Vilayet Basımevi, Oş, 2005.

Beylur, Suat., Sosyal Değişim Sürecinde Kazakistan’da Din-Devlet İlişkileri, Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi SBE, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara, 2019.

Boobekova, K., Türkiye ve Kırgızistan ilköğretim sistemlerinin karşılaştırmalı olarak incelenmesi, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul, 2005.

D’encausse, H., Sovyetlerde Müslümanlar, (Çev. Adnan Teşken), Ağaç yayımları, İstanbul, 1992.

M., Erdem., “Kırgızistan’da Dinî Hayat”, Türk Yurdu dergisi, Ankara, Kasım– 2001, c.21, 2001.

Erşahin, S., Kırgızlar ve İslamiyet, Sek yayımları, Ankara, 2001.

İslam v Kırgızstane: Tendensii Razvitiya, GosKomisiya KR po Delam Religii., Oş, 2004.

İsmailov ve Bektanova, “O Roli İslama v Duhovnoy Jizni Kırgızov”, İslam v İstorii Kırgızskoy Gosudartstvennosti, Bişkek, 2001.

İstroriya Kırgızskoy SSR, Frunze, c. III, 1989.

Kırgız Sovet Ensiklopediyası, “Dinîy Okuu Caylar”, Frunze, c. 4, 1977.

Kırgızdar, (Hazırlayan: Keneş Cusupov), Bişkek, C. II, 1993.

Kırgızskaya Sovetskaya Ensiklopediya, Frunze, 1989.

Rısbayev, C., “Reigiya i Grajdanskoye Obshestvo v Suverennom Kırgızstane”, İslam v İstorii Kırgızskoy Gosudartstvennosti, Bişkek, 2003.

Şarşenaliyev, U., “İslamın Kırgızstandağı Ordu”, İslam v İstorii Kırgızskoy Gosudartstvennosti, Bişkek, 2003.

Yalçınkaya, A., Sömürgeçilik ve Panislamizm Işığında Türkistan, Tümaş yayımları,

İstanbul, 1997.

Yusubov, Elvin., Kırgızistan'da Din Eğitimi, Basılmamış Doktora Tezi, İstanbul, 2015.

Pay, Salih., Oş İlahiyat Fakültesi ve Öğrencileri Üzerine Bazı Tespitler ve Değerlendirmeler, Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, Cilt:17, Sayı:1, Bursa 2008.

Pay, Salih., Kırgızistan: Dinlerin Müsabaka Alanı, Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, Cilt:17, Sayı:2, Bursa, 2008.

Pay, Salih., Türk Cumhuriyetleri ile Türk ve Akraba Topluluklarındaki İlahiyat Fakültelerine Dair Bir Değerlendirme (Oş İlahiyat Fakültesi Örneği), Uluslararası Globalleşme Sürecinde Kırgızistan'da Din Bilimleri ve Ahlâk Bilgisi Öğretmenin Meseleleri Sempozyumu, Bişkek: 21-21 Mayıs 2007, Bişkek, 2008.

Pay, Salih., M. Akif Kılavuz, Kırgızistan'da Bir Din Eğitimi Kurumu: Medreseler, Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, Cilt:18, Sayı:1, Bursa, 2009.

Dogan, Recai., Remziye Ege, Din Eğitimi El Kitabı, Grafiker Yayınları, Ankara, 2012.

Büyükalaca, Orhan Nadir, Kırgızistan'da Din Eğitimi ve Kırgızistan Müslümanları Dinî İdaresi, Ankara Üniversitesi SBE, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara, 2003.

Ünver, Mustafa., Kırgızistan Camileri ve Kur'an Eğitimi, Uluslararası Globalleşme Sürecinde Kırgızistan'da Din Bilimleri ve Ahlâk Bilgisi Öğretmenin Meseleleri Sempozyumu, Bişkek: 21-21 Mayıs 2007, Bişkek, 2008.

Erdem, Mustafa., Kırgız Türkleri Dinî ve Sosyal Hayat, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, Ankara, 2005.

Mamatbek, Myrzabaev., Kırgızistan'da Din-Devlet İlişkileri, Ankara Üniversitesi SBE, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara, 2009.

Narkeev, Meerim., Günümüz Kırgızistan'ında İslâmî Kuruluşların Faaliyetleri ve Toplumsal Sonuçları (Bişkek Örneği), Ankara Üniversitesi SBE, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara,, 2011.

Malikov, Kadir., E.E. Usubaliev, Musulmanskaya Obşına Kırgızstana i Politiceskiy Proses v Strane: podhodıkgormanizasiiothoşeniymejdugosudarstvomireligiey, Bişkek: 2009.

Aydar, Hidayet., Kırgızistan'da Din Eğitimi ve Araşan İlahiyat Fakültesi, Başak Yayınları, Bişkek, 2009.

Aydar, Hidayet., Kırgızistan'da Dindarlaşıma, , Başak Yayınları, Bişkek, 2009.

Aydar, Hidayet., Orta Asya'da Misyonerler ve Faaliyetleri: Kırgızistan Örneği, İstanbul Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, Sayı:23, İstanbul, 2010.

Yılmaz, Hüseyin., Kırgızistan'da Misyonerlik ve Din Eğitimi, Cumhuriyet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, XI/1, 2007.

Yılmaz, Hüseyin., Çağdaş Dünyada Din Öğretimi ve Kırgızistan'la Karşılaştırılması, Cumhuriyet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, XII/1, 2008.

Dam, Hasan., Oş İlahiyat Fakültesi Öğrencileri ile İlgili Bazı Tespitler ve Teklifler, İlahiyat Fakültesi İlmî Dergisi, Sayı 14-15, Oş, 2011.